

Correctievoorschrift HAVO

2011

tijdvak 2

kunst

beeldende vormgeving - dans - drama - muziek - algemeen

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
  - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
  - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
  - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
  - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 59 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Blok 1

1 maximumscore 3

drie van de volgende:

- een kerk
- een stationsgebouw
- een warenhuis, een winkelgalerij
- een markthal
- een (planten)kas

per juist antwoord

1

2 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

- hoge kunst: Toneel, ballet, opera en orkestmuziek zijn vaak complex en gaan vaak (ook) over serieuze onderwerpen en/of kennis van de traditie van toneel, ballet, opera en orkestmuziek is mede bepalend om ze te kunnen waarderen en/of omdat het publiek bestond uit mensen uit de hogere sociale klassen
- lage kunst: Operette, variété en revue zijn eenvoudig te begrijpen en zijn vrolijk(er) van aard en/of zijn meer eenvoudige vormen van vermaak en/of omdat het publiek bestond uit mensen uit de lagere sociale klassen

1

1

3 maximumscore 1

Met het aanbrengen van verschillen in de programmering kunnen verschillende doelgroepen worden bediend en/of kan er meer publiek worden getrokken.

4 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De muziek heeft een zwierig karakter (het ritme en de maat zijn van de populaire wals, 3/4 maat).
- Er zijn lange lijnen in de melodie (die aansluiten bij de lange slagen met de schaats).
- Het tempo is rustig (aangepast aan het langzame schaatstempo).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
5	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – De opbouw is symmetrisch (en de plattegrond ook). – De opbouw is in drie delen met een basis, zuilen en een timpaan. – Er is een decoratieprogramma met beeldengroepen, zuilen, pilasters en een lier. <p>per juist antwoord</p>	1
6	<p>maximumscore 1</p> <p>een van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – (De neoclassicistische stijl werd gekoppeld aan een hoge status, aan gewicht / belangrijkheid / beschaving.) Door deze stijl toe te passen straalde het gebouw importantie uit. – Er was (een romantische) belangstelling voor het verleden. – Men spiegelde de grootsheid van de klassieke muziek aan die van de klassieke oudheid. 	
7	<p>maximumscore 1</p> <p>een van de volgende:</p> <p>De zaal moest:</p> <ul style="list-style-type: none"> – beschikken over een goede akoestiek voor de muziek. – een groot podium hebben waarop plaats was voor een groot symfonieorkest. 	
8	<p>maximumscore 2</p> <p>Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het publiek was stil en luisterde aandachtig (vanuit het donker) naar het concert of de opera (zoals Wagner voor ogen had bij de uitvoering van zijn stukken in Bayreuth) • Deze houding ontstond vanuit het idee van een individuele muziekbeleving en/of deze houding werd gevoed door de bewondering van het genie van de kunstenaar (en zijn werk) 	1 1

Blok 2

9	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Er zijn zichtbaar heftige emoties bij het publiek. – Er wordt gespeeld met grote dramatische gebaren. – Er is sprake van heftige emotie op het toneel. <p>per juist antwoord</p>	1
---	--	---

Vraag	Antwoord	Scores
10	<p>maximumscore 1</p> <p>een van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Het aandacht besteden aan (persoonlijke) gevoelens en heftige emoties past binnen de aandacht voor het gevoel dat kenmerkend is voor de romantiek. – Het streven naar spanning en sensatie past binnen de aandacht voor het overweldigende / dramatiek dat kenmerkend is voor de romantiek. – de ‘eigen’ keuze van Hugo past in de aandacht voor het individu en de autonomie van de kunstenaar, die sterk opkwam in de negentiende eeuw. 	
11	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <p>Het melodrama trok een breed en groot publiek:</p> <ul style="list-style-type: none"> – doordat stukken spectaculair / sensationeel waren vanwege de melodramatische effecten (techniek en speelstijl). – doordat stukken afwisselend / boeiend waren vanwege de combinatie van drama met zang en muziek. – doordat stukken gemakkelijk te volgen waren vanwege de heldere, voorspelbare en herkenbare verhalen. <p>per juist antwoord</p>	1
12	<p>maximumscore 2</p> <p>Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:</p> <p>De toepassing van elektrisch licht maakte een genuanceerde belichting mogelijk, hierdoor kon de blik van het publiek beter ‘gestuurd’ worden en/of hierdoor konden (meer) bijzondere effecten gecreëerd worden. Deze toepassing kon helpen om emoties op te roepen / te versterken.</p>	
13	<p>maximumscore 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het verschil tussen arm en rijk blijkt uit: <ul style="list-style-type: none"> – het straatbeeld / de kleding (de rijke Cosette die door een ‘arme’ wijk loopt). – de inhoud van de toespraak van Marius (Marius spreekt over armoede, werkeloosheid). • De macht van de staat tegenover de onmacht van het volk blijkt uit: <ul style="list-style-type: none"> – de inhoud van de toespraak van Marius (Marius spreekt over analfabetisme, het feit dat staken illegaal is en over het ontbreken van stemrecht). – de houding van Javert in het gesprek met de informant (de staat is onwillig om de wantoestanden te verbeteren). 	1 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

14 maximumscore 1

De (wantoestanden in de) levens van gewone mensen staan centraal en/of een eigentijds onderwerp (de juni-opstand) wordt verbeeld.

15 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De spanning of romantiek in de scènes wordt ondersteund door passende muziek (bijvoorbeeld op het moment dat Marius Cosette achtervolgt).
- heftige mimiek en gebaren (bijvoorbeeld van Marius tijdens de toespraak) om emotie te tonen
- het gebruik maken van heftige contrasten, zoals arm-rijk (de achterbuurt-Cosette), goed-kwaad (Marius-Javert), beschaafd-ongepolijst (Cosette-Marius)
- het versterken van contrasten tussen karakters door kleding / mimiek / positionering (Javert (het kwaad): donkere kleding, boze blik, staat in het donker; Cosette (de verleidelijke vrouw) lieflijk gekleed (bloemen), open/onschuldige blik, open / nieuwsgierige houding/positie; Marius (held): ruwe/grove kleding, stoere blik, centrale positie).

per juist antwoord

1

Blok 3

16 maximumscore 2

- tijd: Doordat de sculptuur beweegt/draait ervaart de beschouwer tijd (bijvoorbeeld de tijd die het kost om de sculptuur een keer om zijn as te laten draaien)
- ruimte: Door de vorm van de sculptuur en doordat deze beweegt/draait wordt de ruimte op het ene moment door massa gevuld en vervolgens wordt deze ruimte verlaten en wordt ze leeg

1

1

17 maximumscore 1

In beide gevallen is er sprake van een harde breuk met het verleden om een volledig nieuwe toekomst te kunnen opbouwen (herinneringen aan de oude wereld moesten worden weggevaagd).

18 maximumscore 2

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Het socialistisch realisme was geschikt voor propaganda omdat met de **natuurgetrouwe stijl** / het gebruik van **herkenbare beelden** makkelijk een verhaal/boodschap kon worden verteld.

Vraag	Antwoord	Scores
19	<p>maximumscore 2</p> <p>Het antwoord dient de volgende elementen te bevatten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • voorstelling: De stoere en sterke fabrieksarbeiders zijn in actie afgebeeld, terwijl zij worden blootgesteld aan de hitte van grote ovens en/of de samenwerking / broederschap / kameraadschap wordt verheerlijkt • vormgeving: De arbeider staat centraal in de compositie en/of het kleurgebruik en het grote licht-donker contrast maken de fabriek tot een heroïsche omgeving en/of het grote formaat van het doek maakt de fabrieksarbeid 'groots' 	<p>1</p> <p>1</p>
20	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – De bewegingen worden mechanisch uitgevoerd (zonder expressie van emotie of uitdrukking van een verhaal) / de dansers lijken op 'robotten' of 'raderen' in een fabriek. – De bewegingen symboliseren veelal bewegingen van machines (zie hiervoor de ronddraaiende armen en de vele herhalingen). – De dansers vertolken gezamenlijk een mechaniek / machine in werking (zie hiervoor het groepje dansers op het plateau, achter een doorschijnend doek). <p>per juist antwoord</p>	<p>1</p>
21	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – De vormen van de objecten verwijzen naar raderen/machines/mechanieken. – In het decor zijn bewegende delen opgenomen die verwijzen naar onderdelen van machinerieën en/of letterlijk een locomotief verbeelden. – Het grijs/blauwe licht doet industrieel aan. <p>per juist antwoord</p>	<p>1</p>
22	<p>maximumscore 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • de structuur kent motieven die vaak worden herhaald en verwijst daarmee naar de herhaalde beweging van machines • het ritme bestaat uit korte noten en verwijst daarmee naar onophoudelijk draaiende machines (geen variatie) • de klank is scherp, schurend en kortaf en verwijst daarmee naar het metalige geluid van bewegende machines 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

23 maximumscore 1

een van de volgende:

- Amerika werd gezien als het land van de toekomst dat open stond voor de inbreng van vernieuwende, toekomstgerichte kunstenaars.
- Het ontbreken van een 'eigen' Amerikaanse kunsttraditie schonk avant-gardistische kunstenaars de vrijheid om te vernieuwen en te experimenteren.
- In Amerika waren de gevolgen van de Tweede Wereldoorlog niet zo desastreus / de maatschappij bood kunstenaars meer kansen omdat er geen sprake was van een naoorlogse wederopbouwperiode.

Blok 4

---

24 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (de groei van een) consumptiemaatschappij
- (de groei van de) massamedia
- (de professionalisering van) reclame en marketing
- (de groei van een) vermaaksindustrie
- (het ontstaan van een) (populaire) jeugdcultuur

per juist antwoord

1

25 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Popart was figuratief (en daarmee makkelijk te begrijpen, 'te lezen').
- De onderwerpen van Popart kwamen uit de directe leefomgeving van het publiek.
- Popart was meestal kleurrijk waardoor het veel mensen aansprak.
- Popart was speels en humoristisch.
- Popart had (meestal) geen grote pretenties.

per juist antwoord

1

26 maximumscore 1

een van de volgende:

- Het gebruik van de zeefdruktechniek.
- Het gebruik maken van bestaand beeldmateriaal en dit in herhaling en/of vergroting presenteren.

Vraag	Antwoord	Scores
27 maximumscore 4	<ul style="list-style-type: none"> • Vereenvoudiging van de gezichtskenmerken van Marilyn Monroe (Hierdoor komt de nadruk te liggen op de kenmerkende uiterlijkheden: het kapsel, de lippen en de zware oogschaduw.) Het ‘merk’ is hierdoor in een oogopslag / snel herkenbaar • Herhaling van het portret (negen keer). Hierdoor wordt het als een ‘merk’ in het geheugen geprent 	2 2
	indien alleen ‘de bewerking’ of alleen ‘het effect’ benoemd is	1
28 maximumscore 3	drie van de volgende: <ul style="list-style-type: none"> – Hij heeft alleen het gezicht van Jackie gebruikt en de context weggelaten. – Hij heeft de krantenfoto’s uitvergroot. – Hij spiegelde de beelden waardoor hoofden als paren naar en van elkaar weg geplaatst zijn. – Hij heeft de kleuren veranderd. 	
	per juist antwoord	1
29 maximumscore 2	een van de volgende: <ul style="list-style-type: none"> – In dit kunstwerk worden bestaande beelden (foto’s uit een tijdschrift) hergebruikt, dit botst met opvattingen over originaliteit en authenticiteit en/of vakmanschap. – Warhol maakt gebruik van een reproductietechniek (zeefdruk), dit botst met opvattingen over het ene, unieke, onvervangbare kunstwerk. – Het ziet er technisch slordig uit, het is niet zorgvuldig, knap gemaakt. Dit botst met opvattingen over vakmanschap / meesterschap van de kunstenaar. – Het kunstwerk lijkt op het eerste gezicht geen diepe betekenis te hebben. Dit botst met opvattingen over diepe betekenissen die kunst zou moeten hebben. 	
	indien alleen het punt van afkeuring wordt genoemd óf alleen wordt aangegeven waarom het werk botste met de opvatting van behoudende critici	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

30 maximumscore 3

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

- Vroeger was er een beperkt 'podium' (Het aantal televisienetten was beperkt en internet bestond nog niet) 1
- (recente) Ontwikkelingen in de media sinds 1968 zijn: de enorme groei van het televisie-aanbod en/of de komst van internet 1
- Door het grote 'podium' is het voor iedereen mogelijk geworden om in de publiciteit te komen. Terwijl publiciteit vroeger alleen was weggelegd voor een handvol 'belangrijke mensen' die een in het oog springende prestatie hadden geleverd (zoals politici, sporters of artiesten). Met het groeiend aantal 'beroemdheden' groeide ook de vergankelijkheid / kortstondigheid van de roem 1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per school in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk 24 juni naar Cito.

6 Bronvermeldingen *(voor zover deze niet elders in het examen zijn aangegeven)*

---

n.v.t.